

למר עמוס אילון, שלום רב,

הראיון שלך עם ארי שביט במוסף "הארץ" מיום 24.12.04 – עורר גם אותי לחשבון נפש אישי ולאומי. אני מקווה כי תהיה לך הסבלנות לקרוא את ההערות שלי לראיון שנתת אל מול מכלול קביעות היסוד שעלו מתשובתיך:

* האומנם הציונות מיצתה את עצמה? - לעניות דעתי, רק עתה מתחילה

פריחתה של הציונות! אחרי הכל הציונות של הרצל נולדה במרכז אירופה הקולוניאליסטית, זו שהחשיבה כאנשים רק את אלה שהיו אירופים לבנים. מכאן הגישה המבטלת של אבות הציונות לעובדת המצאותם של תושבים ערבים בארץ-ישראל! ומכאן הסיסמה ש"עם ללא ארץ הגיע לארץ ללא עם". אבות הציונות וממשיכיהם כמו חיים ארלוזורוב וברל כצנלסון לא הססו להכין תוכניות (חשאיות אמנם) לגירוש תושביה הערבים של ארץ-ישראל תחת מסווה של "חילופי אוכלוסין"....

גם הבריחה-גירוש של ערביי א"י במלחמת העצמאות, על מכלול "פעולות העידוד" שנתלו לה ושבחלקן מתגלות כיום – לא הייתה אפשרית בלעדי הגישה המבטלת הזאת של הישראלים אל עם הארץ הפלסטיני.

אי הנכונות הציונית להכיר בעובדת קיומו של עם פלסטיני בארץ-ישראל (שקיבל את חוט השדרה הלאומי שלו כמענה להופעת ההתיישבות הציונית), אינה שונה מאי-הנכונות של הפלסטינים להכיר בזכות קיומה של מדינה יהודית. עוד בשנת 1971 טענה גולדה מאיר שאין עם פלסטיני וכי גם היא פלסטינית....

והנה ראה מה אירע מאז: הליכוד הצביע בעד שלום עם ירדן, שלום שהכיר בויתורה של הציונות הרביזיוניסטית על הגדה המזרחית של הירדן; נתניהו חתם על הסכם חברון ובכך הכיר בצורך לחלוק את ארץ-ישראל המערבית עם הפלסטינים; ראש "הליכוד" אריק שרון מצהיר כי לפלסטינים הזכות למדינה משלהם ואילו ההנמקות של תומכיו להקמה עכשווית של ממשלת אחדות עם "העבודה" הן: שעל "הליכוד" להשאר בשלטון כיוון שהוא יחזיר פחות שטחים לפלסטינים מאשר ממשלה בראשות "העבודה"....

איזה מרחק עברנו מאז אותו יום בו הכריז דיין כי הוא רואה את הבעיה הפלסטינית מבעד לכוונת העליונה של הרובה.....?

האומנם אין זה שינוי מהותי שארע כאן ב- 40 השנים האחרונות?

בעשותה את הדרך הארוכה הזאת משנות ה-20 של המאה שעברה עד ימינו, הצליחה הציונות מעבר לכל הציפיות: להתמודד עם הקומוניזם, הפשיזם והנאציזם ולצאת כשידה על העליונה. מה לעשות? וראשיהן של כל התנועות הללו ראו ביהודים אומה (ראה נאומיו של היטלר) שיש להשחיתה? היטלר טען כך - כיוון שלדעתו היהדות קשרה את הנצרות למערכת של ערכים הומניים ומוסריים בניגוד לתורה הנאצית שדגלה בברירה הטבעית, לפיה רק לחזקים (כמובן הגרמנים) והמצליחים לשרוד את הברירה הטבעית - הזכות להמשיך ולשלוט בעולם. ומכאן קביעתו ש"היהודים הם האסון שלנו".

הקומוניזם ראה ביהודים אומה פראזיטית ונצלנית, המושיטה את היד למעמד הקפיטליסטי ומשום כך יש למחוק מעל פניה כל זכר של זהות עצמית: בשפה (כולל שפת אידיש), במורשת הספרותית והדתית ובמבנה החברתי שלה (קהילות בראשותם של רבנים וראשי קהל). וראה זה פלא: לאחר אובדן זהות כזאת בת 70 שנה, קמים אזרחים סובייטים (ברובם חסרי דת) ומצהירים על השתייכותם לעם היהודי!

מבחינה היסטורית מן הראוי לציין שכל אלה לא היו אלא פלגיאטים לדמויות תנכיות מפורסמות, שהגדירו אותנו כעם כבר בתקופות הקדומות – כמו בלעם והמן.... אולם נחזור לענייננו: התנועה הציונית האמיתית, זו המיוצגת גם היום על ידי רוב רובה של האוכלוסייה היהודית בישראל, היא זו המכירה בזכותו של העם הפלסטיני למדינה משלו; המעלה את נדחי ישראל מרחבי העולם והופכת אותם לישראלים; הפועלת בסבלנות ובהבנה לריכוך התנגדותה של היהדות החרדית לקיומה של מדינה יהודית חילונית והעושה (למעלה מכל מה שהפוליטיקאים הערבים מוכנים להודות) למיזוגה של האוכלוסייה הערבית בתוך החברה הישראלית כולה.

מכאן שהצהרתך שהציונות איננה סיפור של הצלחה בגלל הליכודיזציה והדתניזציה של מדינת ישראל, פשוט איננה נכונה. ההיפך הוא הנכון: אט אט ניכרת תזוזה לקראת האפוס הציוני הקלאסי (של מדינה ליברלית, חילונית וסובלנית) הן בקרב המחנה הדתי והן בקרב הימין הקיצוני. ההצהרות המתלהמות והקיצוניות של דוברים בשני המחנות הללו רק מצביעות על חולשתם הגוברת והולכת. חולשה זאת תופגן לעיני כל בעקבות העימות הבלתי נמנע שיתחולל בשנת 2005, עם הגרעין הקשה של המתנחלים סביב פינוי רצועת עזה וגוש קטיף. כאן תהיה חזרה על חזיון "אלטלנה" של יוני 1948,

על כל תוצאותיו הפוליטיות, בכיוון של חיזוק סמכותה של הממשלה החילונית והשפוייה של מדינת ישראל.

השאיפה להצטרף אל המחנה הקלאסי של הישראליות מדרבנת עולים מרוסיה ומאתיופיה, יוצאי ישיבות ואליתות ערביות – להפוך לישראלים מהר ככל האפשר: אלה על ידי התגייסות ליחידות העילית של צה"ל; ואלה על ידי גיוס ליחידות חרדיות בצה"ל או לפעילות בכעין משמר אזרחי (כתחילתו של מסע לשירות לאומי מקיף ומחייב).

עובדה היא: שום ערבי ישראלי לא מעלה על דעתו לעבור למדינה הפלסטינית העתידה... ושום יהודי חרד אינו נושא עיניו אל הישיבות הליטאיות בויליאמסבורג שבניו-יורק....

לצערנו הרב המשך המאבק עם הפלסטינים איננו מאפשר לנו להתפנות כליל לטיפול אינטנסיבי בנושא זה. אבל לא ירחק היום בו נוכל להצביע על התקדמות של ממש בכיוון האינטגרציה של כל הרכיבים החברתיים שלנו לחברה הומוגנית יותר.

* הציונות כמגשרת על פני אלפי שנות ניתוק פיזי של קהילות המזרח – מקריאה בין השורות של הראיון אתך, אני למד כי אתה רואה ביהדות המזרח (ועוד יותר ביהדות אתיופיה) מין ערב רב, שעלה לציון במסגרת הגלים של קיבוץ גלויות – אך המוהל את הציונות הקלאסית ומפחית מערכה ומיכולתה להגשים את מטרותיה. משום כך לא התייחסת אליהם, כדבריך, בספרך "הישראלים".

נכון הדבר שקהילות המזרח נותקו מזרם הפריחה התרבותית והמדעית של אירופה. תרומתם האחרונה הייתה תרגום המורשת הערבית-פרסית-הודית-סינית ללאטינית, בתקופת "תור הזהב" בספרד. מאז הם שקעו, יחד עם כל המזרח המוסלמי, בתרדמת תרבותית ויצירתית – תרדמת שהעניקה את הבכורה בתחומי התרבות והמדע לאירופה ולשלוחותיה בעולם החדש.

אני מציע לך לקרוא את דו"ח האו"ם האחרון:

Arab Human Development Report 2003 (Building a Knowledge Society)

המתאר בצורה יסודית ביותר את סיבות הפיגור של העולם המזרחי (הערבי-מוסלמי ברובו) לעומת המערב. גם פרופ' ברנרד לואיס בספרו: "מה השתבש?" מנסה לעקוב אחר התמורות שהביאו לקידמה במערב מול הנחשלות של המזרח.

אולם תודות לדבקותה של יהדות המזרח במורשת היהודית הדתית (אל תשכח: הציונות מהולה בדת עד לבלי הפרד. לא בכדי פנה הרצל לציון כמקום הקלאסי

לריכוז טריטוריאלי של היהודים, ולא בכדי דחתה התנועה הציונית את הצעותיו לפתרונות אלטרנטיביים של הריכוז הטריטוריאלי באל-עריש או באוגנדה) – היא הצליחה לשרוד, והקמתה של מדינת ישראל הביאה לה פדות פיזית (הם ראו בה את פעמי המשיח ונישקו את אדמת הארץ בנחותם כאן). וכך בבת אחת הועמדה האליטה היהודית האשכנזית ברובה של הישוב היהודי הקטן – בפני ההכרח לקלוט, להטמיע ולהתמודד עם מיליוני העולים מהמזרח ומקרב פליטי השואה. כבר מבחינה כמותית הייתה זו משימה כמעט בלתי אפשרית. ואף על פי כן הסתכל נא סביבך וראה את מיליוני הבנים והנכדים של עולי שנות החמישים, כשהם ממלאים את האונברסיטאות, את מפעלי ההייטק, את התפקידים הרמים ביותר בצה"ל ובשרות הציבורי, בפיננסים ובקידום הבריאות, הכלכלה והחינוך.

ולא זו בלבד, אלא שחלכאים ונדכאים אלה שהועלו לארץ בשנות החמישים, הקימו כאן את אחת הדמוקרטיה היציבות בעולם. זאת דמוקרטיה שאיננה נופלת באיכותה מהדמוקרטיה האמריקאית או הצרפתית, והיא עומדת במבחני-איתנים מול מלחמות, מצור, החרמה בינלאומית, קליטת מיליוני אנשים מסביבה לא דמוקרטית, ומול מלחמות מאסף פנימיות של מובעלות חרדיות ומשיחיות.

אתה פרסמת זה עתה ספר מעניין ומרתק על יהדות גרמניה. אני מבין שאתה נתון ראשך ורובך בסוגיית ההיסטוריה הגרמנית של מאתיים השנים האחרונות. אז אנא השווה את הישגיו של הרעיון הציוני כשישוב קטן, אירופי ברובו בן 650 אלף נפש, הצליח בקליטה התרבותית, המדעית והאזרחית של מיליוני העולים המזרחיים שהציפו את המדינה הצעירה, לאחר ניתוק של אלפיים שנה - לחריקות ולכשלונות של גרמניה המערבית על 65 מיליון תושביה בקליטה ובהטמעה (ובהשקעה של 750 מיליארד יורו!!) של תושבי גרמניה המזרחית (רק 15 מיליון היינו רק 22% מסך אוכלוסייתה של מערב גרמניה), שהיו מנותקים ממנה בסך הכל רק 60 שנה...

עלי לחזור אפוא ולומר: את ההישג הזה אנו חייבים לציונות המודרנית (זו שהתנערה מהציונות של מרכז אירופה), המדריכה אותנו ב-50 השנים האחרונות.

• האומנם הופעת היטלר הייתה חלופה מקרית?

אתה נוטה לייחס את הופעתו של היטלר להרס הבורגנות הגרמנית בעקבות מלחמת העולם הראשונה. לדעתי אין טעות גדולה מזו: האנטישמיות החילונית המודרנית בגרמניה (שלא לדבר על רדיפות היהודים בימי הביניים, שרפת ערי ה"שום", הטלאי הצהוב והגירושים), החלה בשנים 1873 – 1879, בעקבות קריסת

הבורסות של וינה וברלין. אז הואשמו היהודים בהתעשרות מהקריסה הזאת שלדעת מאשימיהם הם שיצרו אותה. שנאת היהודים התחילה למעשה מוקדם יותר, החל בשנת 1848, כשריכרד ואגנר יצא נגד היהודים במוסיקה. החרו והמשיכו אחריו Wilhelm Marr והעיתונאי גלגאו במאמריהם נוטפי הארס והשנאה נגד היהודים. האחרון אף תלה את עיקר האשמה בהתמוטטות הבורסאית (90% !!) ב"יסדנים היהודים של הבורסה". העיתון הגרמני-קתולי "גרמניה" פתח את עמודיו בפני ההתנהלות האנטישמית כבר ב-1876

בשנת 1875 החלה תנועה שמרנית ריאקציונית לפעול נגד הליברליזם הגרמני שהביא בכנפיו גם את האמנציפציה למיעוטים – כולל היהודים. המערכה האנטישמית נגד היהודים הייתה מסווה בידי הבורגנות השמרנית הזאת למלחמתה במגמות הליברליות של אותה תקופה. אני יכול להמשיך ולמנות עוד שמות רבים של פעילים אנטישמיים שפעלו בגרמניה כבר במאה ה-19. המפלה של 1919 רק דרבנה את הבורגנות השמרנית (שכלל וכלל לא נהרסה) להנחית מכת מוות על המגמות הליברליות (ממשלת וייאמר) ועל הנטייה של הפועלים להעתיק את המודל הסובייטי לגרמניה. במאבקה זה השחיזה הבורגנות הגרמנית השמרנית את התקפתה על היהודים כעילה לגיבוש כוחה הפנימי.

אני מציע לך לקרוא את הביוגרפיה החדשה על היטלר, פרי עטו של Ian Kershaw. היא סותרת כליל את הנחות היסוד שלך לגבי הסיבות שהביאו להופעתו ולהשתלטותו של היטלר על גרמניה.

הופעת הנאציזם ויישום תורתו לא היו אפוא אפיזודה מקרית, "שהיתה יכולה להיות גם אחרת" – כדברך. גישות דומות לאלה של היטלר ותומכיו, קיננו גם בקבוצות אנטידמוקרטיות נוספות ומשמעותיות (בעיקר של חיילים משוחררים מובטלים) ברחבי גרמניה (ואלה הצטרפו אחרי כן למחנהו של היטלר). כך שמדובר למעשה במחנה מגובש וגדול, שאף בצע את "הפתרון הסופי" תוך שיתוף פעולה מרצון ולעתים אף בחדוה – כפי שמתאר את הדבר גולדהאגן האמריקאי בספרו. התרבות הגרמנית, אותה אתה מתאר בספרך האחרון – כזכות שנפלה בידי הקהילה היהודית בגרמניה, שהצליחה לאמצה ולהצטיין בה – שימשה בה בעת גם את האכזריים שבמפקדי מחנות ההשמדה. אלה נהנו מאוד להאזין לחמישית של בטהובן בתום יום של הרג ושרפת נשים וילדים...

ואסיים פרק זה באנקדוטה אישית, אותה סיפר לי סבי המנוח :
 בשנת 1916 הוכרזה הפסקת אש בין הכוחות הגרמנים והרוסים, שעברה בדיוק
 בתוך העיירה בה גר סבי. על הגשר המפריד בין שני המחנות עמד קצין גרמני,
 שהסתבר לאחר מכן כי הוא היה יהודי. בעקבות כך הזמין אותו סבי לארוחת ליל
 שבת בביתו. הסתבר כי המדובר היה בדוקטור משכיל, מנהל גימנסיה. במהלך
 השיחה העיר סבי כי לדעתו על יהודי אירופה לעזוב מהר את היבשת, כיוון שהוא
 רואה חשרת עבים שחורים המתקבצת בשולי שמיה. על כך ענה לו הדוקטור
 הגרמני :

Ganz richtig, Sie, die polnischen Juden, muessen nach Plelaestina gehen
 und zwar so schnell wie moeglich. Was uns jedoch betrifft, wir habem
 bereits eine Heimat das deutsche Vaterland.

הופעתו של היטלר אם כן לא הייתה כלל וכלל בבחינת מקרה.

"כשלו"ן ההתחברות של ישראל הכובשת עם האליטות הפלסטיניות
 אינני יודע מניין שאבת את הסברה בדבר ההצלחה של הקולוניאליזם הבריטי או
 הצרפתי להפוך ל"קולוניאליזם נאור" בזכות נישואי התערובת עם האליטות
 המקומיות. לסברה שלך אין כל סימוכין מדעיים והיא בסך הכל התרשמות
 אופטית, כשלנגד עיניך מרחפות כנראה כמה דוגמאות יוצאות דופן כמו נישואיו של
 נשיא חוף השנהב הופואה בואני עם צרפתיה.
 האמת היא אחרת לגמרי: הכובשים האירופים חילקו ביניהם את היבשת השחורה
 כראות עיניהם, כשהם חותכים שבטים שלמים ומפרידים ביניהם באמצעות גבולות
 מלאכותיים. הדרך היחידה לתקשורת בין חלקי השבטים הללו, בעלי שפות וניבים
 שונים, שמצאו עצמם לפתע תחת שלטון זר אחד, הייתה לאמץ את השפה של
 השלטון הקולוניאלי – ובעקבותיה את התרבות שנוצרה בשפה הזאת. כך למשל
 השפה האנגלית הביאה פדות לתת-היבשת הענקית של הודו, שלולא אימוצה פשוט
 לא היו יכולים להתגבר על מאות השפות והניבים שהיו נהוגים בה. השפה
 האנגלית ממשיכה לשמש עד היום כשפה הראשית והמקשרת בין עממי הודו בעלת
 מיליארד ומאה מיליון תושבים.

אולם מכאן ועד אימוץ התיאוריה בדבר הצלחתם של נישואי תערובת להפוך את השלטון הקולוניאלי לנאור יותר - המרחק הוא עצום. המושבות הללו הגיעו לכלל הכרה של זהות לאומית בעקבות מלחמת העולם השנייה והשילו מעליהן את השליטון הקולוניאלי ללא סנטימנטים וללא רחמים, כמו למשל: ההתנגדות הפאסיבית של גאנדי ושנות המאסר של נהרו; המאבק הצבאי של קניאטה נגד האנגלים ולבסוף מלחמת הרצח הנוראה של פ.ל.ן נגד "הצרפתים הנאורים" שהתחתנו עם האליטות, שסיפחו את אלג'יר לצרפת והעניקו אזרחות צרפתית לכל תושביה. וראה זה פלא: לאחר מאה שנות שלטון צרפתי "נאור" כזה, הם נזרקו (יחד עם מיליון צרפתים ילידי אלג'יר - "שחורי הרגל") ממדינה זו בבושת פנים. מערכת היחסים בין הפלסטינים לבין ישראל הכובשת הייתה מושתתת על יסודות שונים בתכלית, ואנסה להצביע עליהם:

(1) צה"ל מצא ביש"ע לאחר כיבושה, אוכלוסייה מדוכאת בעלת זהות לאומית, חברתית וכלכלית מחוקה. זאת בעקבות 21 שנים של כיבוש ירדני-מצרי, שלא הותיר כל פתח להתארגנות עצמית של האוכלוסייה. המלך חוסיין מנע הקמתם של מפעלים בגדה וריכז את הכל מזרחה לירדן. והמצרים קיימו משטר צבאי כולל עוצר לילי ברצועת עזה, ומנעו קשר בין תושביה למצרים. מדינות ערב פשוט לא הכירו בקיומו של עם פלסטיני, ומחקו כל סימן לעצמאות פלסטינית, גם על ידי דיכוי וסילוק שארית המנהיגות שנותרה אחרי מלחמת העצמאות.

אינני יודע אם ידוע לך כי עד שנת 1963 לא הוכר אש"ף על ידי הליגה הערבית, וראשו הממונה (כמריונטה של מצרים וירדן) אחמד שוקיירי, כיהן בסך הכל כמנהל מחלקה בליגה. כל נסיונותיו של משה דיין ליצור דיאלוג עם מנהיגות מקומית אחרי יוני 1967, נכשלו מראשיתם בגין הלחץ של מדינות ערב. מאידך אני לא צריך לספר לך על "ועידת חרטום" משנת 1967 ועל שלושת הלאומים שלה.

ההתנגדות לעצמאות פלסטינית בקרב מנהיגי ערב הייתה כה גדולה, עד כי ערפאת הוחרם על ידי נאצר, גורש בבושת פנים מירדן והוחרם כל שנות חייו על ידי הסורים. אלה האחרונים רואים עד היום את הקמתה של פלסטין (הנחשבת לסוריה הדרומית) כתקיעת סכין בגבה של סוריה הגדולה.

2) הפלסטינים, עד כמה שלא יהיו מנוצחים וסובלים מתגרת ידה הצבאית של ישראל, רואים עצמם כחלק החזק בעימות. חלק זה לדעתם עתיד לנצח, במוקדם או במאוחר ולמחוק את הבושה הבלתי נסבלת של ניצחון "בני המוות" היהודים המעטים על האומה הערבית האצילה והגדולה. עובדה היא, כי ישראל החזקה, המעצמה האזורית הבלתי מעורערת – חותרת כל הזמן לקבלת לגיטימציה מהעולם הערבי לעצם קיומה. ראשי ממשלות ושרי חוץ ידידותיים, הבאים לבקרנו, מוצאים לנכון לחזור תמיד למחויבות שלהם להבטחת קיומה של מדינת ישראל....

מה קורה כאן? האם שמעת אי-פעם הצהרות כאלה מפי מנהיגי עולם, לגבי הבטחת זכות קיומה של יוון, או סרביה או בנגלהדש? הסיבה לכך מר אילון, היא העובדה שמדינת היהודים בעצם הקמתה - החלה מלחמת דת ותרבות בין העולם המערבי לבין האיסלם. זה האחרון לא סולח לה את השתלטותה על אדמת האומה הערבית, וראשיו נשבעו ונשבעים לשחרר את "האדמות הגזולות" לא רק בפלסטין אלא גם באנדלוזיה שבספרד ובשערי וינה (אליה הגיעו לפני חמש מאות שנה). לידיעתך: כבר בשנת 1917, עם כיבושה של הארץ על ידי האנגלים, התעורר ויכוח גדול בעולם הערבי לגבי העלבון והפגיעה באיסלם עקב שלטונו של נוצרי (הגנרל אלנבי) בירושלים (וזאת לאחר שהנוצרים גורשו מכאן לפני אלף שנה על ידי סלאח אל-דין).

וכאשר לנציב העליון הראשון מונה דווקא יהודי, הפכה התהייה הזאת להתנגדות גוברת והולכת לכל מה שייצגה בריטניה המנדטורית (יוזמת הצהרת בלפור) ול"ילדי טיפוחה" היהודים. העולם הערבי, ובעקבותיו העולם המוסלמי, לא השלים עדיין עם זכות קיומנו כאן כמדינה. משום כך לא יכלה כלל להיווצר כימיה כלשהי בין צה"ל הכובש לבין כלל האוכלוסייה. זו המשיכה להתגורר ברובה במחנות הפליטים משנת 1948 תוך תקווה לחזור למקומות מגוריה מהם ברחו או גורשה.

3) היהודים מהווים אמנם את הרוב במדינת ישראל, אולם הם מיעוט מבוטל באזור. השפה והתרבות הערבית רואות עצמן כנעלות ועולות על השפה והתרבות העברית. משום כך קשה היה ביותר ליצור אינטראקציה בין השתיים. באופן מיוחד נבע הדבר מן העובדה

שהיהודים לא העריכו את הערבים עד כדי לימוד שפתם ותרבותם (פרט לאנשי אקדמיה ומודיעין) ואילו גישת הערבים לתרבות היהודית היתה מתנשאת ומזלזלת, ואיש לא טרח לעשות עמה היכרות גם מסיבות של לחץ חברתי עוין.

במקביל לכך נותרה המשפחה הפלסטינית כמשפחה פאטריאכלית השומרת בקנאות על מסורתה הדתית והחברתית. נישואין של בנות ערביות עם בחורים יהודים לא באו משום כך בחשבון (הם צולעים גם במדינות אירופה בה שומרים האבות המוסלמים על בנותיהם אך ורק לנישואין עם בני דתן). ואילו נישואי בנים ערבים לבנות יהודיות נפוצים יותר אולם זאת אך ורק בתנאי שהאישה עוברת להתגורר בבית בעלה ולרוב גם נאלצת להתאסלם. על כל פנים ילדיה, השייכים לפי החוק המוסלמי לאב, יגודלו כפלסטינים מוסלמים.

אסור לנו להתעלם מעוצמת השפעתה של המסורת והדת המוסלמית על מאמיניה. בעיקר אמורים הדברים כאשר הכובש מייצג את המיעוט (הבזוי והנקלה על פי הקוראן) לעומת הים המוסלמי המקיף אותו.

(4) עובדה היא, כי אפילו בתוך מדינת ישראל, בה חיים כיום 1.3 מיליון ערבים ודרוזים, לא נוצרה אותה קואופטציה של האליטות היהודית והערבית – בגלל הזלזול של הרוב היהודי בערבים כפי שתוארה לעיל מצד אחד, ובגלל זלזולו של המיעוט הערבי ביחוד התרבותי והחברתי של החברה היהודית – מצד שני.

(5) התלונה שאתה שולח לכתובתם של דיין ואלון, על כי קיוו להרחיב את גבולות הארץ בעקבות מלחמת ששת הימים, היא נכונה מאוד. הם חשבו כי יצליחו לחזור על התרגיל של 1949, כאשר בעקבות המלחמה שהכריזו הערבים עלינו, סיימנו עם גבולות החורגים בהרבה מגבולות החלוקה של עצרת האו"ם.

(6) הדבר נבע לדעתי אך ורק מחוסר ביטחון עצמי. החשש מחורבן בית שלישי, הנחה מאז ומתמיד את קברניטי ישראל, והוא הגיע לשיאו בשבועות ההמתנה לפני "מלחמת ששת הימים" ובארבעת הימים הראשונים של "מלחמת יום הכיפורים" (ראה התבטאויותיו של משה דיין באותם ימים קריטיים). שכן העם בישראל סובל עד היום משלוש טראומות נוראות: זו של תסביך מצדה ("כול העולם נגדנו ואין לנו

ברירה אלא להתאבד"); תסביך השואה ("העולם לא יבוא לעזרתנו במקרה שתהיה נשקפת סכנה קריטית לקיומנו") ותסביך המפלה הצבאית ("שאסור לנו להפסיד בשום מבחן צבאי כי זה יהיה גם סופו הפיזי של העם היושב בציון").

עד כמה היה חוסר ביטחון זה נטוע בתוכנו ניתן ללמוד מנכונותנו הקלאסית לעשות שלום עם מדינות ערב על יסוד הגבולות של 1949 ובהתאם להסכמי שביתת הנשק של אותה שנה מצד אחד, וצמיחתה של "תנועת ארץ-ישראל השלמה" שחרטה למעשה על דגלה את הבטחת ההתקיימות היהודית בא"י על יסוד השליטה באדמות רבות ככל האפשר, מצד שני.

ההכרה כי בשטחים בלבד לא ניתן להבטיח את ביטחונה של ישראל לעדי עד, החלה לחדור לתודעה הישראלית רק אחרי "מלחמת יום הכיפורים" והיא עשתה מאז דרך ארוכה עד ל"הסכמי אוסלו", ההצעה הסעודית להכרה ערבית כוללת בישראל בגבולות 1949, הסכם ז'נבה ותנועות עממיות כמו: המפקד הלאומי" מיסודו של עמי איילון. זוהי התמורה האמיתית שמחולל הרעיון הציוני המודרני בתוכנו.

מה שדרוש כרגע היא מידה מסוימת של סבלנות. אי אפשר לסיים סכסוך כזה (לפחות מנקודת מבט ישראלית) בהינף יד. כמה מאות שנים של מלחמות עקובות מדם נדרשו לגרמנים ולצרפתים עד שחתמו ביניהם ב-1975 על הסכם הפחם והפלדה?

כאמור, הרבה מאוד השתנה כאן ב-40 השנים האחרונות. הציונות החלה סוף סוף להשיל מעל עצמה את המורשת הקולוניאליסטית של מרכז אירופה, ולבנות מודלים חדשים ומלהיבים של יכולת הישרדות יהודית באזור תוך יצירת בסיס לשלום יהודי-ערבי. למרות המלחמה בעיראק, אנו עדים להושטת יד לשלום מעשי (ולא רק שלום קר) מצד המצרים, הירדנים, המרוקאים וכמה וכמה מדינות המפרץ הפרסי. סוריה מוכנה לשלום עמנו אם רק בצורה כלשהי נפתור את נושא הגולן ואחריה תצעד כמובן גם לבנון. ישראל מבינה שהיא עומדת לאבד את ייחודה האטומי באזור ושעליה להתכונן להשתית את יחסיה עם העולם הערבי והמוסלמי (אירן) על בסיס חדש לגמרי. אני יכול להבחין כבר עתה ביצירתיות המאפיינת את האסטרטגים הרציניים שלנו, כולל מתן פתרונות מעשיים לבעיות

האקוטיות של האזור כמו נושא רצועת עזה. כאן עלי להעיר כי 340 הקילומטרים הרבועים של עזה, עליהם חיים 1.3 מיליון פלסטינים, הם בערך מחצית שטחה של סינגפור שעליו חיים כ- שישה מיליון איש. כך שאין כל מניעה להפוך גם את עזה ל"סינגפור של האזור" (הרמה ההשכלתית של הנוער העזתי היא גבוהה במיוחד), אם רק יימצאו ה-25 מיליארד דולר כדי לממן את הפרויקט, סכום שיהפוך את עזה למרכז עולמי מבטיח של הייטק וחדשנות.

הפעילות בכיוון זה כמו גם בתחומים אחרים (יקצר כאן המצע לפרט את כולם), מייצגת את הציונות האמיתית, זו המשותררת ממורשתה המרכז אירופית.

* האם היהדות היא רק דת או גם לאום ועם?

אתה טוען בראיון שנתת כי היהדות אינה לאום אלא רק דת, וכי הציונים הם היחידים הטוענים להיות היהודים אומה. אין ברצוני להאחז במסגרת רשימה זו (שהיא כבר די ארוכה כשלעצמה) בהגדרות מלומדות מבית מדרשם של הוגי דעות מדיניים כדי להוכיח את טעותך. פשוט אומר כי די ש-5 מיליון בני אדם קמים ואומרים שהם עם, כדי שאכן יתייחסו אליהם כעם. כך קרה גם לשלושה מיליון הפלסטינים המפוזרים בכל המזרח התיכון. הם קמו והכריזו על עצמם כעם פלסטיני (שאגב לא היה קיים מעולם בעבר כפי שכן היה קיים העם היהודי), וראה זה פלא: העולם כולו, כולל ממשלות ישראל מכירות בקיומו של עם פלסטיני ובזכותו למדינה משלו. אז למה יגרע לדעתך מעמדם של היהודים כעם?

אולם הבן לא אוכל את התעקשותך להנתק מהעם היהודי ולהצטנף באותה פינה חשוכה ומסכנה של היותך שייך רק לדת היהודית. אומנם כמוך עשו יהודים רבים מאז ומעולם: יוצאי מצרים אמרו "ניתנה ראש ונשובה מצרימה"; גולי בבל העשירים נשארו בבבל תוך שהם מעניקים לעולים (העניים יותר) מתנות וכסף (זה לא מזכיר לך את המגבית של יהודי ארה"ב?); ובשנים 1882 עד 1914 עזבו את מזרח אירופה 2.4 מיליון יהודים ורק 60 אלף מהם פנו לארץ-ישראל (וגם מאלה חזרו וירדו רבים). וראה זה פלא: החלוצים התמהונים והנאיבים של העליה הראשונה, השנייה והשלישית – שלא פנו אל סיר הבשר המערבי, הקימו כאן יצירת מופת חברתית, תרבותית וכלכלית שאין דוגמתה בעולם כולו: הקיבוץ, המושב, החקלאות המודרנית, צבא מנצח, ובשנים האחרונות הייטק המדורג שני בעולם לאחר ארה"ב. ובמקביל

החל גם גידול כמותי של הנוכחות היהודית בארץ-ישראל. אנו מתקרבים להיות הקיבוץ היהודי הגדול בעולם. לא עוד מקבלי תמיכה מהדוד היהודי העשיר באמריקה, אלא נטילת אחריות לגורלו ולהמשך התקיימותו של העם היהודי בכל רחבי העולם. שכן האמת היא שהציונות לא נבהלה מעולם מעובדת היתה מיעוט בקרב העם היהודי. התעקשותם של ראשיה להמשיך ולבנות את הנוכחות הלאומית היהודית בארץ-ישראל נשאה בסופו של דבר – פרי הילולים.

עובדות אלה נותנות תוקף חסר תקדים להיותנו עם ולא רק דת, לאום ולא רק מקבץ מקרי של פליטים (כפי שאנו מתוארים באמנה הפלסטינית). ותרומתנו כעם תהיה נובעת מהיכולות האדירות שאנו מסוגלים לייצר לא רק להאדרת קיומנו אלא כתרומה לעולם כולו (כפי שהתיימרנו להיות בכל הדורות). אכן רבות השתנה כאן בארבעים השנים האחרונות – הצמיחה הכמותית שלנו הופכת לאיכות חדשה, איכות שרק עם מוכשר, בעל עבר מפואר ועתיד מבטיח מסוגל לייצר. ואסיים בעוד נקודה:

האם אתה יכול להצביע על עוד מקרה בו עם עתיק, שאיבד את יכולתהשימוש שלו בשפתו הלאומית, מצליח לחזור ולהחיות אותה ולהפכה לשפה מודרנית בכל התחומים: במדע, בספרות, באקדמיה, בצבא, ובעיקר בחיי היום יום? אנא נסה להכנס לגימנסיה ברומא ולקרוא בפני התלמידים קטע מנאומיו של קאטו – האם הם יבינו את הנקרא? או נסה לדקלם מהאודיסיאה ביוונית עתיקה קטעים בפני סטודנטים באתונה..... אבל אם תיכנס לכל בית ספר עממי בישראל ותצטט פרקים מהתנ"ך, כל התלמידים יבינו אותך. האין זו רגנרציה של האתוס הלאומי במובנה הנעלה ביותר?

בכבוד רב

דב בן-מאיר